

17. zasedání Sociétés Jean Bodin o „velkých říších“

Pro 17. zasedání bruselské Sociétés Jean Bodin, které se konalo ve dnech 11.–15. října 1966 na fakultě práva a ekonomických věd university v Rennes, hlavním městě francouzské Bretaně, bylo z podnětu jejího předsedy (hrabě J. Pirenne), zřejmě v souvislosti s jeho starověkým zaměřením, stanoveno téma *Grands empires*. V jeho rámci neměla být řešena institucionální stránka říší, rozebraná u jednotlivých států v dřívějších tématech *Monocratie* a *Gouvernés et gouvernants*, nýbrž především otázka vzniku, vývoje a zániku těchto říší. Přitom říší rozuměly se tu jak státy, které se samy tak pojmenovaly, tak útvary, jimž tento název dalo pozdější dějepisectví nebo moderní věda.

Obě tyto směrnice vymezily tematiku zasedání z hlediska speciálního srovnávacího právněhistorického zaměření, jež společnost má, v podstatě negativně nebo aspoň nepříznivě. Na jedné straně vedlo to totiž k traktování předmětu způsobem spíše ryze historickým, na druhé takto pojatý pojem říše kryl nutně útvary velice různorodé, jimž bylo nesnadno najít společného právněhistorického jmenovatele. Zvláště druhý determinant (pojetí pozdější doby) rozšířil zorný úhel na útvary velice odlišné (typicky česká odborná literatura má tu hledisko velmi široké). Barbarské říše raného středověku mají jen velmi málo společného s vyspělými byrokratickými tělesy starověkými nebo naopak zas novověkými, ale i mezi těmito dvěma typy vzhledem k časové vzdálenosti a úplně jiným historickým podmínkám existují rozdíly téměř propastné. Nakonec společnými rysy se ukázaly být znaky spíše vnější: velký rozsah a moc, etnická mnohostrannost, často rychlé změny a zánik. Ve smyslu všech těchto námitek vyzněla také valná většina diskusních příspěvků ke všem předneseným referátům.

Jako obvykle byl vybrán tucet základních referátů tématu, jež byly předneseny ústně a jež budou doplněny několika desítkami dalších v pozdějším sborníkovém provedení. V Rennes byla pozornost věnována říším egyptským (J. Pirenne, Brusel), hethitským (J. Klíma, Praha), Alexandrově (C. Preauxová, Brusel), byzantské (M. Ahrweilerová, Paříž), indické (J. D. M. Derret, Londýn), turecké (T. Gokbilgin, Istanbul), americkým předkolumbovským (A. Dorsifang-Smetsová, Brusel), karlovské (F. L. Ganshof, Gand), nejstarším slovanským (Vl. Procházka, Praha), svaté říši římské (R. Folz, Dijon), španělské (Ch. Verliden, Gand/Řím), ruské (M. Szeftel, Seattle-Washington), napoleonské (J. Godechot, Toulouse) a rakousko-uherské (H. Lentze, Vídeň). Zasedání řídil generální tajemník společnosti J. Gilissen, oficiálním hostitelem za renneskou právnickou fakultu byl její profesor J. Brejon de Lavergnée. Ve společenské části zasedání byli účastníci přijati starostou města, zúčastnili se večeří pořádaných jednak universitou, jednak společností a navštívili klášter

Mont-Saint-Michel a město Saint-Malo. Zahájení zasedání se zúčastnili nejvyšší představitelé místních správních, soudních, vojenských a církevních orgánů.

Z československých účastníků osvětlil 12. října Josef Klíma v referátě *L'empire hittite* především národnostní (předhethitské obyvatelstvo neindoevropské) a hospodářské (jen zemědělství) předpoklady vzniku říše. Malá knížectví sjednotil Anitta, zakladatelem první hethitské říše se stal Labarna. Z doby Telepinovy (polovina 15. stol. p. n. l.) pochází dědický řád. Plně rozvitou říší je až nová říše, založená koncem 15. stol. příslušníkem nové neznámé dynastie Šuppiluliumou I. Trvala půldruhého století a zanikla nájezdem tzv. „mořských národů“, tj. kmenů z egejského souostroví a Balkánu, nikoli vnitřním rozkladem, jak se snaží dovodit část novější nauky. V období Hethitů hieroglyfických (Neohethitů) žila hethitská státní tradice v malých státních útvarech v Anatolii a severní Syrii; nakonec se však staly provincií asyrskou.

Vladimír Procházka 14. října v referátě *Les premiers empires slaves* rozebral vývoj v říši Samově (ve skutečnosti kmenový svaz), velkomoravské (období patriarchálních měst, „říše“ za Rostislava a Svatopluka) bulharské (první mongolských Bulharů, druhá slovanská – Boris a Simeon, dočasná Samuilova západobulharská), kyjevské (patriarchální města, mocné státy Vladimírův a Jaroslavův, běžné raně feudální státy pozdější) a obodritských (Gotšalk, Jindřich). Vzhledem k mlhavosti pojmu „říše“ poukázal pro starší vývojové období na možnost jeho upřesnění aplikace jako zvláštního vývojového stupně protofeudálního zřízení v době těsně před vznikem raně feudálního státu. Je to útvar nepřiliš zcentralizovaný, etnicky různorodý, s dočasným trváním. Z hlediska dalšího dějinného vývoje sehrály tyto nejstarší slovanské říše důležitou roli v politických názorech pozdějších dob. – V plenární i kulární diskusi k tomuto referátu se konstatovalo, že právě takovéto raně středověké útvary ukazují nemožnost přesnějšího použití pojmu říše, dávaného vědou tělesům velmi odlišným. „Říše“ Samova a „říše“ obodritské nemají v obecně ustálených – ale v podstatě i tak nepřesných – představách o říších s ostatními státy, jimiž se zasedání zabývalo, prakticky nic společného.

VI. Procházka

Spolupráce právních historiků právnických fakult Humboldtovy a Karlovy university

V roce 1965 byly po léta existující styky mezi katedrou dějin státu a práva právní fakulty v Praze a oddělením dějin státu a práva Humboldtovy university dále prohloubeny a konkretizovány a byla dohodnuta širší spolupráce v rámci dohody mezi Karlovou a Humboldtovou universitou. První výsledky této spolupráce již byly uveřejněny v PHS 12, kde byly publikovány přednášky berlínských právních historiků dr. H. Kuntschkeho a dr. W. Sellnowa, konané v březnu 1965 v Praze. Od této doby se uskutečnily střídavě v Berlíně a v Praze již další tři společná pracovní zasedání obou ústavů. Na každém z těchto zasedání se konaly vždy dvě odborné přednášky. Na podzim r. 1965 přednášeli v Berlíně doc. Kincl na téma *Otroci ve franckých listinách* a doc. Malý o *Problematice porotních soudů* (přednáška byla uveřejněna v publikaci Humboldtovy university, viz anotace str. 337). Součástí dalšího zasedání v Praze (září 1966) byly dvě veřejné vědecké rozpravy. Dr. Horst Schröder přednášel